

A "TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS" CIKKEI A KÜLFÖLDI REFERÁLÓ LAPOKBAN

Biró Tamásné – Terebessy Ákos

Építésügyi Tájékoztatási Központ

BEVEZETÉS

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás /továbbiakban: TMT/, ill. előzménye, a Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója /MKT/ 1954-től jelenik meg a hazai információs szakemberek és műszaki könyvtárosok folyóirataként. Az idén 22. évfolyamába lépett szakfolyóirat fontos szerepet tölt be a hazai tájékoztatásügy fejlesztésében, hiszen Magyarországon a TMT biztosítja elsősorban a témában érdekelt szakemberek számára magyar nyelven a legteljesebb áttekintést

a szakmai tájékoztatásban, szakkönyvtárakban külföldön és hazánkban alkalmazott korszerű módszerekről, eszközökről, rendszerekről;

a tájékoztatási szakemberek, műszaki könyvtárosok képzéséről és továbbképzéséről;

a tájékoztatásügygel és könyvtárüggyel foglalkozó szervezetek, intézmények konferenciáiról, kongresszusairól.

Az előbbi általános tematikus jellemzésben természetesen nem szerepel a lapban közölt valamennyi cikk szűk témaköre, de a közölt cikkek, referátumok, annotációk, ismertetések, beszámolók, rövid hírlégi közlések zöme a felsorolt és általánosan megfogalmazott témák közé sorolható.

Jelen cikk szerzői arra vállalkoztak, hogy megvizsgálják a TMT-ben közöltek iránti külföldi érdeklődést, és ennek alapján próbálják

meghatározni a hazai folyóirat helyét és szerepét a világon ebben a témakörben meglehetősen bőségesen publikált informatikai szakfolyóiratok között. A vizsgálat eredményei egyúttal lehetővé tették azt is, hogy a hazai szakemberek által a TMT-ben közöltekéről és ennek alapján a hazai tájékoztatásügy színvonaláról kialakult külföldi véleményeket - a teljesség igénye nélkül - lemérhessük.

A VIZSGÁLAT MÓDSZERE

Felmérésünk során a TMT-ben publikált cikkekről az 1968-1973 között, azaz 6 év alatt megjelent referátumokat vizsgáltuk. Ehhez választásunk a világon megjelenő és a tájékoztatásügy /beleértve a könyvtárügyet is/ szakirodalmát ismertető legjelentősebb folyóiratok közül egy szovjet /angol fordításban/, egy amerikai és két angol referálólapra esett. Ezek 1968-1973 között megjelent valamennyi számát áttanulmányoztuk. Az egyes számokból kikerestük és összegyűjtöttük a TMT-ben publikált cikkek hivatkozási adatait és a cikkek témáit, hogy mind mennyiségi, mind tematikus összehasonlítások alapján levonjuk a szükséges következtetéseket. A vizsgálathoz az angol nyelvű informatikai referálólapokból választottunk, mivel köztudott, hogy a világ tájékoztatásügyi szakirodalmának zöme angol nyelven jelenik meg, a nem angol nyelven megjelenő szakterületi közlemények nagy részét pedig angol nyelvű kivonattal publikálják. Az angol nyelven publikált kurrens periodikus referáló kiadványok így nagyrészt tartalmazzák a világon e témában megjelenő korszerű ismereteket közlő valamennyi cikk tartalmi kivonatát. E szerint az alábbi négy angol nyelvű informatikai referálólapot vizsgáltuk meg:

ABSTRACTS JOURNAL REFERATIVNÜJ ZSRNAL /RZs/. Informatics.
Academy of Sciences of the USSR Institute of Scientific
Information /VINITI/, Moscow. /SZU/

INFORMATION SCIENCE ABSTRACTS /ISA/
American Society for Information Science, the Division of Chemical Literature of the American Chemical Society and the Special Libraries Association. Philadelphia /USA/

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE ABSTRACTS /LISA/
Library Association London
London /NBr/

SCIENCE ABSTRACTS, SER.C. COMPUTER AND CONTROL ABSTRACTS /Sci.A./
Institution of Electrical Engineers. London /NBr/

A felsoroltak közül az első három a tájékoztatásügyi szakirodalmat referálja, míg a negyedik a számítástechnika szakirodalmát, de 1969 óta ezen belül az informatikai tárgyú cikkeket is. A felsorolt referálólapoknak több mint 60 számát tanulmányoztuk át.

A VIZSGÁLAT MENNYISÉGI EREDMÉNYEI

A TMT 1968-1973 között megjelent 60 számában összesen 247 cikket közölt. Az egy évben megjelent cikkek átlagos mennyisége 41 volt, azaz a TMT egy-egy száma átlagosan csaknem 3,5 cikket publikált. Az előzőekben említett referálólapokban közölt TMT cikk-referátumokat számszerűen összehasonlítottuk a TMT-ben publikált valamennyi cikkel. Ez az összehasonlítás, amelyet éves és referálólaponkénti bontásban végeztünk el, az alábbi eredményeket hozta:

Év- szám	Közölt cikkek száma	RZs		ISA		LISA		Sci.A.	
		száma	%-a	Száma	%-a	száma	%-a	száma	%-a
A referált cikkek									
		száma	%-a	Száma	%-a	száma	%-a	száma	%-a
1968	40	17	42.5	25	62.5	9	22.5	-	-
1969	37	32	86.0	11	32.0	29	78.5	-	-
1970	40	33	82.5	22	55.0	12	30.0	-	-
1971	34	28	82.0	13	39.0	13	38.2	-	-
1972	66	16	24.0	15	22.5	6	9.1	12	19.5
1973	30	22	73.0	-	-	13	43.3	10	33.0
Együtt	247	138	59,6	86 ^{1/}	39,6 ^{1/}	82	33.2	22 ^{2/}	23,1 ^{2/}

A számszerű eredmények átlaga szerint a TMT-ben publikált cikkeknek az RZs 59,6%-át, az ISA /az 1973-as évfolyamot kivéve, amely még nem érkezett be/ 39,6%-át, a LISA 33,2%-át, a Sci.A./csak 1972-től/ pedig 23,1%-át referálta.

A mennyiségi vizsgálatok azt mutatják, hogy a cikkek számszerű növelése nem feltétlenül eredményezi a referáltsági volumen növekedését /ld. a táblázatban az 1972-es év eredményeit/. Ugyanakkor a tartalmi vizsgálat alapján az is megállapítható, hogy a cikkek tartalmi színvonalának emelkedésével összefügg a referáltsági volumen növekedése /ld. az 1973-as év eredményeit a táblázatban/. A TMT további fejlesztésével tehát elsősorban a közölt cikkek tartalmi szint-

1/ 1968-1972 2/ 1972-1973

jének emelésére és nem számszerűségük növelésére kell törekedni.

Azt is megvizsgáltuk, hogy a TMT mellett a többi - ha nem is azonos, de hasonló témájú - hazai lapot a felsorolt külföldi referálólapok milyen mértékben kivonatolták. Megállapítottuk, hogy az RZs és a LISA a TMT mellett még esetenként referálja a Könyvtáros, a Mezőgazdasági Könyvtárosok Tájékoztatója és a Magyar Könyvszemle c. folyóiratokat is, bár ezek referáltsága messze elmarad a TMT mögött. A másik két angol nyelvű referálólap magyar nyelvterületről kizárólag a TMT cikkeinek tartalmi kivonatait közli.

Vizsgálataink során összehasonlításokat végeztünk a TMT cikkeinek referáltsági szintje és a hasonló témakörbe tartozó, más nemzeti nyelveken publikált cikkek referáltsági volumene között. Így pl. a Sci.A.1972. évfolyamában a TMT 12 cikkét referálták, és ezzel megelőztünk olyan országokat, mint Hollandia /7 cikk/, Románia /6 cikk/, Svédország /8 cikk/, Olaszország /6 cikk/, Belgium /3 cikk/, Dánia /3 cikk/, Japán /6 cikk/.

A felsorolt adatok egyrészt azt bizonyítják, hogy a hazai kurrens informatikai szaklapok közül a TMT cikkei tarthatnak külföldön a legnagyobb érdeklődésre számot, másrészt hogy a TMT cikkeinek referáltsága számszerűen megelőzi több jelentős tájékoztatásügyi szakirodalommal rendelkező ország cikkeit. Megállapítható tehát, hogy a TMT - nyelvi korlátai ellenére - meglehetősen előkelő helyet foglal el a nemzetközi tájékoztatásügyi szakirodalomban. Ez az előkelő hely azonban csakis akkor tartható fenn, ill. a hazai szakirodalom külföldi tekintélye csak akkor növelhető, ha a TMT-ben közölt cikkek tartalmi színvonala nem csökken és a hazai tájékoztatási szakemberek kutatásai, továbbá a külföldiek eredményeit közlő cikkek hozzájárulnak a tájékoztatástudomány eredményesebb fejlődéséhez.

A VIZSGÁLAT MINŐSÉGI EREDMÉNYEI

A vizsgálat során a mennyiségi eredmények mellett rendkívül fontosnak tartottuk a referáltság tematikus elemzését is. Így megállapítható volt, hogy az alábbi témákról szóló TMT-cikkeket referálták a már említett külföldi referálólapok:

tájékoztatásgépesítés

reprográfia

tájékoztatási rendszerek /országos, ágazati vállalati/

osztályozási rendszerek, teauruszok

oktatás /könyvtárosképzés, tájékoztatási szakemberképzés, felhasználók képzése, nyelvoktatás/

nemzetközi szervezetek működése, konferenciák, kongresszusok ismertetései.

A felsorolásból kitűnik, hogy külföldön leginkább azon témakörök iránt érdeklődnek, amelyek a hazai szakemberek érdeklődésének is középpontjában állnak. A TMT cikkeiben tárgyalt és az előbbieken felsorolt témák közül elsősorban

az osztályozási rendszerek, tezauszok és

a tájékoztatási rendszerek

kérdéseivel foglalkozó cikkek referáltsága áll a legmagasabb szinten. Az idevágó cikkeket szinte kivétel nélkül feldolgozták valamennyi vizsgált külföldi referálólapban. Jóformán alig, vagy egyáltalán nem referáltak a vizsgált lapok a magyar nyelvvel összefüggő, illetve a hazai sajátos kérdéseket elemző cikkeket, így

a nyelvészettel foglalkozókat,

a hazai fordításüggyel foglalkozókat és

a hazai szakkönyvtárüggyel foglalkozókat.

A felsoroltak közül csakis azoknak a cikkeknek a referátumait közlik, amelyek az említett témák módszertani problémáit tárgyalják.

A TMT-t rendszeresen olvasó hazai tájékoztatási szakemberek körében ismert tény, hogy a folyóirat a cikkek végén mindenkor közli három világnyelven a cikkek rövid tartalmi kivonatát. Vizsgálataink alapján megállapítottuk, hogy a cikkek angol nyelvű referátumai nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a Sci.A és az ISA azokat rendszeresen referálja. A TMT-ben közölt angol nyelvű kivonatokat az említett referálólapok kisebb - főleg nyelvi, stilisztikai - módosításokkal, de azonos tartalommal közlik. Az RZs-ben közölt angol nyelvű referátumok eltérnek a TMT-ben közöltektől. Jelen vizsgálatunk során csak a fentiek megállapításáig jutottunk, de véleményünk szerint ki kellene deríteni, miért nem felelnek meg a Referatívújs Zsurnal-nak a hazai angol nyelvű szerzői kivonatok, helyesebben össze kellene hasonlítani az azonos cikkek tartalmát tárgyaló, de egymástól eltérő referátumokat, és meg kellene állapítani az eltérés okát.

KÖVETKEZTETÉSEK

Vizsgálatunk célja az volt, hogy objektív következtetéseket vonjunk le a TMT-ben közöltek tartalmi, ill. a szerzőként szereplő tájékoztatási szakemberek szakmai színvonaláról.

A vizsgálat alapján kétségtelenül megállapítható, hogy a TMT a világ tájékoztatástudománnyal foglalkozó folyóiratai között nem jelentéktelen szerepet játszik, sőt a közleményei iránt egyre inkább érdeklődnek. Ez az érdeklődés kétségtelenül összefügg a közölt cikkek tartalmi színvonalával és a cikkekben tárgyalt témákkal, amelyeknek jó részéről megállapítható, hogy nemcsak a hazai, hanem a külföld-

di igényeknek is megfelelnek. A TMT-ben cikket irt hazai szerzők tájékoztatástudományi szakmai színvonala ezek szerint ugyancsak megfelelőnek mondható. Ugyanakkor - mint kitűnt - a cikkek döntő többségét már több év óta a szakemberek könnyen meghatározható csoportja készíti, akiknek szakmai színvonala kétségtelenül a legmagasabb, a továbbfejlődéshez azonban a meglévő szerző-kör kiszélesítése feltétlenül célszerű lenne.

BIRO T.-né - TEREBESSY Á.: A "Tudományos és Műszaki Tájékoztatás" cikkei a külföldi referálólapokban

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás /TMT/ című folyóirat a magyar tájékoztatásügyi dolgozók fontos irodalmi forrása és orgánuma. A cikkei iránt külföldön mutatkozó érdeklődés vizsgálatával meghatározható a folyóirat helye és szerepe az informatika témakörében megjelenő külföldi szakfolyóiratok között.

A vizsgálathoz elvégeztük a Referativnij Zsurnal Informatics, az Information Science Abstracts, a Library and Information Science Abstracts és a Science Abstracts ser.C. Computer and Control Abstracts c. referáló folyóiratok 1968-1974 között megjelent számaiból kigyűjtött adatok mennyiségi és tematikai elemzését.

Az eredmények szerint

a referáltság a 4 felsorolt referálólapban a vizsgált időszakban, a fenti sorrendben 60%, 40%, 33% és 23% volt; aránya nem annyira a TMT-ben közölt cikkek számától, hanem elsősorban azok tematikájától és színvonalától függ;

a TMT cikkeinek referáltsági szintje összemérhető más, nem világnyelven publikált folyóiratok referáltsági szintjével, illetve azokét meghaladja;

a sajátosan hazai vonatkozású cikkeket nem referálják, ugyanakkor jól kidomborodnak a nemzetközi érdeklődésre is számot tartó témakörök, mint: osztályozási rendszerek, tezauruszok, tájékoztatási rendszerek.

Mrs. BIRÓ, K. - TEREBESSY, Á.: Articles of the Hungarian periodical "Scientific and Technical Information" in foreign abstract journals

The periodical TMT /Tudományos és Műszaki Tájékoztatás = Scientific and Technical Information/ is an important organ and literature source of the Hungarian information workers.

Investigation of the interest shown abroad towards its articles could help to assess the place of the journal among the foreign journals on scientific and technical information.

The representation of the articles published in Scientific and Technical Information in the 1968-1974 volumes of the abstract journals Referativnyj Zhurnal - Scientific and Technical Information; Information Science Abstracts; Library and Information Science Abstracts and Science Abstracts ser.C. Computer and Control Abstracts was analysed.

The results of the investigation show that the rate of the articles attributed in the four big abstracting services during the period of 1968-1973 amounts to 60%, 40%, 33% and 23% respectively /in the order of the abstract journals given above/;

the number of the articles abstracted does not depend so much on the number of the original articles as on their subject and quality;

the rate of the TMT articles abstracted is comparable to articles of similar journals published in widely used languages;

the articles relating to specific domestic problems are usually not abstracted, there are, however, topics of international interest: classification and indexing systems, thesauri, information systems.

БИРО, К. - ТЕРЕБЕССИ, А.: Статьи журнала "Научная и техническая информация" в зарубежных реферативных журналах

Журнал "Научная и техническая информация" - важный источник и орган литературы для венгерских специалистов, работающих в области информатики.

Анализ интереса, проявляющегося за границей к статьям, позволяет определить место и роль журнала среди иностранных журналов по теме информатики.

Анализ состоял в количественном и тематическом исследовании данных, собранных из номеров журналов Реферативный Журнал Scientific and Technical Information, Information Science Abstracts, Library and Information Science Abstracts, Science Abstracts ser. C. Computer and Control Abstracts за период 1968-1974 гг.

Результаты анализа показали, что

количество статей реферированных в вышеуказанных 4 журналах за рассматриваемый период составляет 60%, 40%, 33% и 23% соответственно; количество рефератов, доля реферированных статей зависят не от количества статей, опубликованных в журнале "Научная и техническая информация", а в первую очередь от тематики и уровня статей;

уровень реферированности журнала "Научная и техническая информация" сравним с уровнем реферированности других журналов, опубликованных не на мировых языках, и превосходит их;

статьи, занимающиеся венгерскими специфическими вопросами, не реферировются, в то же время можно хорошо определить такие темы, вызывающие международный интерес, как например: системы классификации, тезаурусы, информационные системы.

Frau BIRÓ, K. - TEREBESSY, Á.: Die Artikel der Zeitschrift Tudományos és Műszaki Tájékoztató /TMT//Wissenschaftliche und Technische Information/

Die Zeitschrift Tudományos és Műszaki Tájékoztató /TMT/ ist eine reichhaltige Literaturquelle und ein wichtiges Organ der in Ungarn auf dem Fachgebiet Informatik tätigen Fachleute.

Die Untersuchung des sich im Ausland für die Artikel der Zeitschrift äussernden Interesses kann zur Klärung der Rolle und des Platzes dieser Zeitschrift unter den im demselben Themenkreis Informatik erscheinenden ausländischen Zeitschriften dienen.

Im Laufe der Untersuchungen wurde quantitative und thematische Analysen der aus den Heften der Jahrgänge 1968-1974, der Referatezeitschriften: Referativnij Shurnal Scientific and Technical Information, Information Science Abstracts, Library and Information Science Abstracts sowie Science Abstracts ser.C, Computer and Control Abstracts gesammelten Daten durchgeführt.

Die Ergebnisse zeigten, dass die vier Referatezeitschriften /in der oben angeführten Reihenfolge/ 60%, 40%, 33% bzw. 23% der Originalartikel in der Periode von 1968-1973 referiert haben;

das Volumen der Referiertheit, bzw. sein prozentueller Satz nicht so sehr von der Zahl der Originalartikel, als von deren Thematik und Qualität abhängt;

das Niveau der Referiertheit ist mit dem Niveau der Referiertheit anderer, ebenfalls nicht in einer Weltsprache publizierter Artikel vergleichbar;

die Artikel von beschränkten, nationalem Charakter werden nicht referiert, ausländische Interesse erwecken Themenkreise wie Klassifikationssysteme, Thesauren, Informationssysteme.

